гае бачыць сувязь моўных з’яў з абазначэннем акаляючай нас рэчаіснасці, з выбарам і стварэннем назваў для асобных яе фрагментаў і тым самым, фарміруе камунікатыўна-маўленчую кампетэнцыю будучых настаўнікаў.

Спіс літаратуры

1. Кубрякова, Е. С. Части речи в ономасиологическом освещении / Е. С. Кубрякова. – М. : Изд-во ЛКИ, 2010. – 120 с.
2. Шкатова, Л. А. Ономасиологические проблемы русской терминологии / Л. А. Шкатова. – Челябинск, 1982. – 87 с.
3. Лингвистический энциклопедический словарь / под ред. В. Н. Ярцева. – М. : Советская энциклопедия, 1990. – 685 с.
4. Стернин, И. А. Проблемы анализа структуры значения слова / Стернин И. А. – Воронеж : Изд-во Воронеж. ун-та, 1979. – 156 с.
5. Уфимцева, А. А. Лексическая номинация (первичная, нейтральная) / А. А. Уфимцева // Языковая номинация (Виды наименований). – Москва, 1977. – С. 5–85.

РОЛЯ МІЖПРАДМЕТНЫХ СУВЯЗЕЙ У ФАРМІРАВАННІ АНАМАСТЫЧНАЙ КАМПЕТЭНЦЫІ МАЛОДШЫХ ШКОЛЬНІКАЎ

Вагулька М.А.,

ДУА «Гімназія №2 г. Магілёва», г. Магілёв

Анатацыя. У артыкуле раскрываецца роля міжпрадметных сувязей пры фарміраванні анамастычнай кампетэнцыі малодшых школьнікаў, прыводзяцца прыклады практыкаванняў, заснаваных на інтэграцыі розных школьных прадметаў.

Ключавыя словы: анамастычная кампетэнцыя, антрапонім, тапонім, міжпрадметныя сувязі, руская мова, беларуская мова, літаратурнае чытанне, «Чалавек і свет».

Сучаснае, постіндустрыяльнае, грамадства, вылучаецца полікультурнасцю, сацыяльнай мабільнасцю, адкрытасцю, інфармацыйнасцю. У сувязі з гэтым многія традыцыйныя сацыяльныя праблемы патрабуюць новых падыходаў да іх вырашэння.

Сістэма ўласных імёнаў, якая бытуе у пэўным грамадстве, адна з першых рэагуе на сацыяльныя змены. У сучасным беларускім грамадстве ўзнікае шэраг пакуль што не вырашаных пытанняў функцыянавання онімаў, сярод якіх – суадноснасць антрапонімаў у рускай і беларускай мовах, транслітарацыя антрапонімаў сродкамі лацінскай мовы [4], правапіс і скланенне ўласных імёнаў у рускай і беларускай мовах і інш.

Сучасная сітуацыя патрабуе ад кожнага члена грамадства наяўнасці базавых ведаў па ўжыванні ў маўленні ўласных імёнаў. Таму можна паставіць пытанне пра фарміраванне анамастычнай кампетэнцыі, бо, як вядома, кампетэнцыя – гэта перш за ўсё заказ грамадства [6]. Пачатак фарміраванню гэтай кампетэнцыі павінен быць закладзены на І ступені агульнай сярэдняй адукацыі.

Анамастычная кампетэнцыя ўключае ў сябе два асноўныя комплексы ведаў, уменняў і навыкаў, суадносныя з двума галоўнымі раздзеламі анамастыкі – антрапанімікай і тапанімікай. ***Антрапанімічная кампетэнцыя*** – гэта веды, уменні і навыкі правільнага ўжыванні ўласных імён людзей у вусным і пісьмовым маўленні, ***тапанімічная кампетэнцыя*** – гэта веды, уменні і навыкі правільнага ўжыванні геаграфічных назваў у вусным і пісьмовым маўленні.

Антрапонімы і тапонімы традыцыйна разглядаюцца як частка лексічнай сістэмы пэўнай мовы, таму фарміраванне анамастычнай кампетэнцыі адбываецца на ўроках мовы і чытання. Але не трэба забываць, што антрапонімы і тапонімы заключаюць у сабе значную этнаграфічную, гістарычную, культурную інфармацыю, таму фарміраванне анамастычнай кампетэнцыі немагчыма здзейсніць без рэалізацыі міжпрадметных сувязей паміж рознымі прадметамі, што вывучаюцца ў пачатковай школе.

У навуковай літаратуры існуе больш за трыццаць азначэнняў паняцця ***міжпрадметныя сувязі.*** Мы будзем кіравацца наступным: «Межпредметные связи – дидактическое условие, способствующее отражению в учебном процессе интеграции научных знаний, их систематизации, формированию научного мировоззрения, оптимизации учебного процесса и наряду и этим, позволяющее каждому учащемуся раскрыть и реализовать свои потенциальные возможности, опираясь на ценностные ориентации» [2, с. 3].

У школьных падручніках па беларускай і рускай мовах не так часта сустракаюцца заданні, арыентаваныя на працу з уласнымі імёнамі, аднак выкананне многіх з іх немагчыма без прыцягнення ведаў, якія набыты на іншых занятках і якія можна выкарыстаць пры вывучэнні іншых школьных прадметаў. Так, пры вывучэнні тэмы *«Напісанне вялікай літары ў словах» у* падручніку па беларускай мове прапануецца прачытаць верш Ю.Свіркі «Твая Беларусь» і выпісаць у алфавітным парадку назвы краін, з якімі мяжуе Беларусь: *Латвія, Польшча, Украіна, Расія, Літва* [5, с. 58]. У падручніку па рускай мове вучням пры вывучэнні такой жа тэмы прапануецца падабраць агульныя назвы да кожнай групы слоў: *1 группа – Минск, Молодечно, Витебск, Могилев, Барановичи, Новогрудок, Лида, Полоцк, Брест, Шклов; 2 группа – Березина, Сож, Свислочь, Нёман, Припять, Днепр, Буг, Двина* [1, с. 19].

Многія дадатковыя пытанні, прапанаваныя ў падручніках па рускай і беларускай мовах, патрабуюць ад вучняў ведаў па прадмеце «Чалавек і свет». Так, навучэнцам прапануцца адказаць на пытанні: У якім горадзе (вёсцы) ты жывеш? На якой вуліцы ты жывеш? Як называецца рака ці возера, якія ёсць у вашым горадзе (вёсцы)? [5, с. 61]; Какая река протекает в Минске? Какой белорусский город носит женское имя? Названия каких городов Беларуси различаются одной буквой? В каком городе ты живешь? Как называется река (озеро), на которой стоит твой город (деревня)? [1, с. 22].

Нярэдка ў падручніках прадстаўлены матэрыял, які дае магчымасць успомніць гістарычнае мінулае Беларусі. Так, пры вывучэнні верша А.Вольскага «Хачу служыць» [3, с. 15] неабходна ўзгадаць, якія падзеі ў гісторыі нашай Радзімы звязаны з тапанімічнымі назвамі Грунвальд і Орша.

На нашу думку, можна і трэба разнастаіць формы інтэграцыі розных школьных прадметаў пры знаёмстве і працы з уласнымі імёнамі.

Так, карысна, па нашым меркаванні, было б прапанаваць вучням 3-4 класаў заданне злучыць беларускую форму імені з рускім адпаведнікам:

Змітрок	Коля
Мікола	Анна
Ганна	Филипп
Піліп	Дима
Рыгор	Петя
Петрык	Григорий

Заданне такога тыпу, арыентаванае на разуменне спецыфікі беларускай антрапанімічнай сістэмы, дазволіць рэалізаваць сувязі паміж рускай і беларускай мовамі.

Пры вывучэнні склянення назоўніка можна прапанаваць праскланяць імёны *Пётр Машэраў, Дар’я Домрачава, Адам Мицкевич, Марк Твен і* інш., якія сустракаюцца на старонках падручнікаў па літаратурным чытанні і «Чалавек і свет».

Пашырыць веды пра геаграфію Беларусі дапамогуць наступныя заданні:

да слоў з левага слупка падбярыце словы з правага слупка.

рака	Нарач
горад	Днепр
возера	Магілёў

прачытайце верш К.Цвркі, выпішыце з яго назвы рэк, азёраў, гарадоў.

Там яна

Там яна, дзе Буг аблокі
Пазбіраў з усіх нябёс,
Дзе Вілля, Дняпро шырокі,
Белавежа, Налібокі,
Нёмна песеннага плёс.
Там яна, дзе Прыпяць, Шчара,
Случ, Бярэзіна, Дзвіна,
Дзе Князь-возера і Нарач,
Свіцязь светлая, як мара,
І Бяздоннае без дна.
Там яна, дзе Тураў, Полацк –
Найстарыя гарады,
Мінск, чый чутны ўсюды голас,
Гомель, Віцебск, Брэст вясёлы,
Горад солі малады.

К. Цвірка

Карыснымі для пашырэння кола чытання малодшых школьнікаў, на наш погляд, будуць заданні тыпу *дапамажыце бібліятэкару расставіць карткі з прозвішчамі пісьменнікаў па алфавіце:* 1) Ягоўдзік, Гілевіч, Сачанка, Ліпскі,

Грачанікаў, Броўка, Вольскі, Дайнека, Чарняўскі; 2) Есенин, Пушкин, Андерсен, Бальмонт, Орлов, Паустовский, Заходер, Бунин, Уайльд, Лермонтов.

Вучням 4 класа можна прапанаваць такое заданне: *Суаднясіце імя гістарычнай асобы з яго характарыстыкай:*

Францыск Скарына	сын Рагнеды, князь.
Яраслаў Мудры	перапісвала кнігі, вучыла дзяўчынак чытаць і пісаць, рабіць розныя хатнія справы.
Ефрасіння Полацкая	манах, пісаў павучанні пра тое, як павінны жыць людзі.
Кірыла Тураўскі	вучоны, друкаваў кнігі на старабеларускай мове.

Гульні, звязаныя з ужываннем уласных імёнаў, можна праводзіць на ўроках фізічнай культуры: напрыклад, пры гульні ў мяч прапанаваць дзецям успомніць імёны дзяўчат, хлопчыкаў, назвы гарадоў, рэк і г.д.

У якасці дыягнастычнага матэрыялу для праверкі ступені сфарміраванасці анамастычнай кампетэнцыі можна выкарыстаць інтэграваныя заданні:

– стварыць сваю візітоўку, у якой вучань павінен указаць сваё імя, прозвішча, назву краіны, горада, вуліцы, дзе жыве;

– расказаць сябру, якія прыехаў з-за мяжы, пра сваю краіну, горад (вёску);

– скласці дыялог паміж прадстаўнікамі розных краін;

– расказаць пра іншую краіну ад імя яе жыхара і інш.

Прапанаваныя заданні мяркуюць пашырэнне ведаў па розных школьных прадметах, будуць спрыяць развіццю агульнай культуры школьнікаў, пашырэнню іх кругагляду.

Спіс літаратуры

1. Антипова, М. Б. Русский язык : учеб. для 2 кл. учреждений общ. сред. образования с рус. языком обучения : в 2 ч. / М. Б. Антипова, А. В. Верниковская, Е. С. Грабчикова. – Минск : Нац. ин-т образования, 2016. – Ч. 2. – 127 с.
2. Беляева, Н. В. Межпредметные связи как средство интенсификации обучения языку и литературному чтению / Н. В. Беляева // Современный урок языка и литературного чтения в начальной школе: эффективная организация образовательного процесса : сб. материалов регионального науч.-метод. семинара, Брест, 12 нояб. 2015 г. / Брест. гос. ун-т ; научный редактор Г. М. Концевая. – Брест, 2016. – С. 3–7.
3. Жуковіч, М. В. Літаратурнае чытанне : вучэб. дапам. для 3 кл. устаноў агул. сярэд. адукацыі з беларус. і рус. мовамі навучання : у 2 ч. / М. В. Жуковіч. – Мінск: Нац. ін-т адукацыі, 2017. – Ч. 2. – 118 с.
4. Лукашанец, А. А. Беларуска-рускае двухмоўе і праблемы сучаснай іменаслоўнай практыкі / А. А. Лукашанец // Региональная ономастика: проблемы и перспективы исследования : сб. научн. ст. / Витебск. гос. ун-т ; под науч. ред. А. М. Мезенко. – Витебск, 2016. – С. 180–184.
5. Свірыдзенка, В. І. Беларуская мова : падруч. для 2 кл. устаноў агул. сярэд. адукацыі з рус. мовай навучання : у 2 ч. / В. І. Свірыдзенка. – Мінск : Нац. ін-т адукацыі, 2015. – Ч. 1. – 111 с.

6. Хуторской, А. В. Ключевые компетенции и образовательные стандарты [Электронный ресурс] / А. В. Хуторской // Интернет-журнал «Эйдос». – Режим доступа: http:www.eidos.ru/journal/ 2002/0423. – Дата доступа: 21.12.2015.

ВЫКАРЫСТАННЕ ГУЛЬНІ-ПАДАРОЖЖА ДЛЯ ФАРМІРАВАННЯ ЛІНГВАКУЛЬТУРАЛАГІЧНАЙ КАМПЕТЭНЦЫІ НАВУЧЭНЦАЎ ПАЧАТКОВЫХ КЛАСАЎ НА ЗАНЯТКАХ ШКОЛЬНАГА КАМПАНЕНТА

Васілеўская А.С., кандыдат філалагічных навук, дацэнт
Свірыдзенка В.І., кандыдат педагагічных навук, дацэнт
Беларускі дзяржаўны педагагічны ўніверсітэт імя Максіма Танка, г. Мінск

Анатацыя. У артыкуле абгрунтоўваецца магчымасць выкарыстання гульні-падарожжа для працы з фразеалагізмамі на занятках школьнага кампанента ў пачатковых класах, апісваюцца асаблівасці яе правядзення. Прыводзяцца формы работы з фразеалагічнымі адзінкамі, якія паспрыяюць фарміраванню лінгвакультуралагічнай кампетэнцыі навучэнцаў пачатковых класаў.

Ключавыя словы: лінгвакультуралагічная кампектэнцыя, фразеалагізмы, навучэнцы пачатковых класаў, гульня-падарожжа, факультатыў

Вывучэнне беларускай мовы ў школе прадугледжвае развіццё асобы навучэнца, яго культурных арыенціраў, творчых схільнасцей і здольнасцей да сацыяльнага самавызначэння.

У адпаведнасці з ідэяй рэалізацыі кампетэнтнаснага падыходу ў агульнай сярэдняй адукацыі, у навучэнцаў павінна быць сфарміравана лінгвакультуралагічная кампетэнцыя, якая цесна звязана з моўнай і камунікатыўнай кампетэнцыямі і рэгулюе маўленчыя паводзіны чалавека. Лінгвакультуралагічная кампетэнцыя навучэнцаў-білінгваў патрабуе засваення нацыянальна маркіраваных адзінак беларускай і рускай моў, якія сваім складам, значэннем і існаваннем адлюстроўваюць нацыянальную культуру. Да ліку такіх адзінак належаць фразеалагізмы.

Фраземы не з'яўляюцца аб'ектам спецыяльнага вывучэння на ўроках беларускай мовы ў пачатковых класах. Разам з тым, у падручніках па беларускай мове і літаратурным чытанні для 2 – 4 класаў сустракаецца вялікая колькасць фразеалагізмаў, многія з якіх патрабуюць ад настаўніка спецыяльна арганізаванай работы, накіраванай як на тлумачэнне значэння моўных адзінак, так і на іх актывізацыю ў маўленні навучэнцаў. Аднак абмежаваны аб'ём вучэбнага часу не дае магчымасцей вучням у дастатковай ступені пазнаёміцца з фразеалагічным багаццем беларускай мовы. Кампенсаваць гэта можна за кошт гадзін школьнага кампанента.

Менавіта гэтым абумоўлена распрацоўка праграмы і вучэбна-метадычнага забеспячэння факультатыўных заняткаў «У Краіне знаёмых незнаёмцаў», мэта якіх – фарміраванне лінгвакультуралагічнай кампетэнцыі навучэнцаў шляхам развіцця ў іх здольнасцей правільнага ўжывання фразеала-